

POUČAVANJE SV. PISMA I CRKVENE POVIJESTI U SJEMENIŠNIM I U VISOKIM KATOLIČKIM ŠKOLAMA

Y. Congar — H. Feret

1. ČINJENICA

Među klerom i među vjernicima trajno raste broj onih koji se slažu u tome da je pastoralna formacija srednjeg klera nepotpuna. Ona sve manje i manje osposobljuje kler da plodonosno djeluje na duhove današnjeg vremena. Mislimo li na nevjernike — njihovo se prosuđivanje svih pitanja sve više udaljuje od svjetla kršćanske vjere; ako pak promotrimo vjernike — njihovo vjerovanje ponajčešće počiva na nekom komformizmu. Iz tog komformizma vjernika jasno se razabire da su oni slabo uvjereni u ono što ispovijedaju da vjeruju, te da nemaju jasne vjerske spoznaje. Ako se pojedini vjernici i osvrću na ono što ih vjera uči — znatan ih broj priznaje da njihova vjera nema životne veze s ostalim područjima i djelatnostima njihovog duhovnog života.

Objektivni promatrač bi rekao da se pričinja kao da se miješaju dva međusobno nerazumljiva jezika: jednim jezikom govori ona redovita crkvena pastoralna pouka, a drugim jezikom se služe duhovi našega vremena, tj. oni kojima je ta pouka upravljena. To nam, barem dijelom, tumači neuspjeh apostolata u naše doba i razjašnjuje nam ono neko neugodno osjećanje u kojemu se nalazi ne samo znatan broj vjernika nego i klera.

2. NEKOLIKO KARAKTERISTIČNIH OSOBINA DUHOVA NAŠEG VREMENA

Pitanje se svodi na ovo: kako pastoralno poučavanje mora računati na duhovne potrebe našeg vremena, odnosno, koji su uzroci što se to poučavanje ne prilagođuje zahtjevima današnjeg vremena. Taj fenomen neslaganja treba analizirati i postaviti na svoje mjesto.

Pastoralna pouka mora ići za tim da objavljene istine prionći slušačima. Te istine su predmet vjere. S toga gledišta ne možemo govoriti niti o prilagođavanju niti o neprilagođavanju, jer vjerske su istine nevremenske, bolje rečeno: nadvremenske; drugim riječima: vjerske istine su nezavisne od subjektivnih okolnosti koje su vlastite ljudima raznih vremenskih razdoblja. Uvjereni smo, međutim, da su te istine, od Boga objavljene, isto tako upravljene ljudima naših dana kao i ljudima raznih epoha. O tome se pitanje niti ne postavlja.

Ograničimo pitanje. Naša tvrdnja da pastoralna pouka nije primjerena ili prilagođena potrebama našeg vremena odnosi se na način poučavanja, na metodu po kojoj se u pastoralci moraju predočivati te nadvremenske, vjerske istine.

Izgleda nam da se kod mnogih ljudi našeg vremena mogu konstatirati ove zajedničke duhovne karakteristike:

a) Veću prednost daju skupnim ili kolektivnim vrednotama nego osobnim ili individualnim. Mnogi ljudi dokazuju usku životnu povezanost sa skupinom (društvenom klasom, radnim ambijentom, strankom, nacijom

itd.) kojoj pripadaju. Ta povezanost ne odnosi se samo na materijalni, ekonomski, socijalni i politički nego i na intelektualni pa i na duhovni život. Oni rijetko misle — ako se tako smijemo izraziti — samostalno i nezavisno; naprotiv, oni spontano rješavaju probleme, koji se na njih odnose ili ih bilo s kojeg gledišta zanimaju, onako kako ih rješava skupina u kojoj su učlanjeni ili kojoj pripadaju. Oni, dosljedno, rado slušaju kada im se problemima tumače u vezi s poviješću tih skupina u kojima se problemi i rađaju.

U toj činjenici nalazimo odgovor na pitanje zašto su filozofije marksizma, fašizma, nacionalsocijalizma pobrale velikih uspjeha ne samo kod mase nego i kod velikog broja intelektualaca. K tome je vrijedno opaziti kako su se sve te filozofije pozivale na filozofiju povijesti. Pozivale su se na taj način što su tumačile suvremene probleme po načelima prethodnog društvenog razvoja. Predočivale su što će se ispuniti u budućnosti, ali uz uvjet da svi koji su pozvani budu vjerni tom gibanju i napretku historijskog razvoja.

b) U ovom prvenstvu kolektivnih i povijesnih vrednota očite su dvije pojave, prva: da individualnih vrednota nekako nestaje, bilo milom bilo silom; druga: prednost se daje konkretnom, neposrednom iskustvu a ne apstraktnom umovanju i teoretskim vrednotama. Više osvajaju činjenice nego suho umovanje; živo svjedočanstvo djeluje dublje nego ono impersonalno tumačenje načela. To nam tumači zašto i kršćani nekako spontano i radije davaju prednost onomu što je stvarno nego onomu što je istinito. Iste nam pojave tumače također zašto su Gide-ova ili Montherland-ova djela prije prošlog svjetskog rata vršila toliki utjecaj. Slično se događa i u filozofiji. Poslije prošlog svjetskog rata egzistencijalizam, u raznim svojim oblicima, počiva upravo na tim karakterističnim sklonostima velikog broja duhova našeg vremena.

c) Ako sažmemo što smo rekli bit će nam jasno da je najopćenitija karakteristika duhova kojima moramo naviještati evanđeosku istinu ta, da oni davaju veću prednost onomu što je konkretno nego onomu što je apstraktno — iskustvu više nego razumskim dokazima — povijesti više nego spekulativnom sistemu. Tu se krije pogibelj koja se ne može sakriti. Prednost, o kojoj smo govorili, može se izroditi u ekskluzivizam. Oni koji žele stati u kontaktu sa stvarnošću konkretna iskustva — a to iskustvo shvate isključivo materijalno — mogu lako doći do toga da zaniječu svaku drugu stvarnost te odbace transcendentne istine što nam ih predlaže vjerska nauka.

Kako će postupati kršćani — osobito oni kojima je povjerena pastoralna služba da navještaju evanđelje — pred ovakvim duševnim raspoloženjima? Dosljedno, na koje bi dijelove ili istine u proučavanju u sjemenišnim i Visokim aktoličkim školama trebalo insistirati?

3. VAŽAN ELEMENT ZA RJESENJE PITANJA

Taj element sastoji se u tome da se razvija poznavanje povijesti Božjeg naroda. To poznavanje treba razvijati najprije kod klera a poslije i kod vjernika.

Najprije ćemo — bez straha — iznijeti način kako da u potpunosti iskoristimo ovo duševno stanje današnjice u vidu kleričko-pastoralne pouke,

a da uza sve to naša pastoralna pouka ostane autentično tradicionalna. Poslije toga ćemo predložiti nekoliko praktičnih smjernica.

Prije svega pitamo: moramo li ovo raspoloženje duhova kojima želimo propovijedati Evanđelje ispraviti, možda mu substituirati drugo, kako se često puta dešava (pa i nesvjesno) u poučavanju znatnog broja kleričkih osoba, ili, naprotiv, smijemo poštivati ovo spontano raspoloženje naših slušalaca koliko je ono ispravno, te adaptirati naš postupak u predočivanju vjerskih istina? Razumije se, ne govorimo o adaptiranju u suštini nego u formi, metodi ili načinu toga predočivanja.

Ovaj drugi postupak smatramo ispravnijim. On uvelike poštuje i narav istina koje moramo priopćiti, i način kako postupa Providnost Božja, i našu apostolsku dužnost koja nas obavezuje da nastojimo dati najveću efikasnost našoj pastoralnoj pouci.

1) Poštuje narav one vesele vijesti ili Evanđelja koje moramo priopćiti dušama. Objava, koju je Bog uputio ljudima, nije do njih došla u obliku apstraktnog, teorijskog sistema. Ona nije takva ni po sadržaju ni po načinu postepenog priopćivanja kroz stoljeća. U Starom Zavjetu ona se utkala u povijest od Boga izabranog naroda, a u Novom Zavjetu utkala se u život Crkve. Taj narod, pod Božjim vodstvom, kroz povijest postepeno postaje svjestan Objave koju mu Bog darova. Isti narod primljene istine formulira preko svog učiteljskog Organa. Na taj način nauči kako će se izdignuti iznad povijesti, da upozna one vječne istine i one vrednote za koje ga je Bog odredio. Bog nam je darovao svoju Objavu kroz povijest svoga naroda, ili, kako mi rečemo, kroz Svetu Povijest. Historijska pojava Kristova Križa, kako uči sv. Pavao, postavlja razliku između ljudske, čisto filozofske mudrosti Grka sagrađene na temeljima samo spekulativnog razuma, od nadnaravne i teološke mudrosti kršćana, koja je u cijelosti upravljena na tu povijesnu činjenicu Kristova Križa i koja time predstavlja povijest Božjeg naroda. Izbliza slijediti povijest Božjeg naroda znači povezati se uz mudrost Križa, jer se tu nalazi središte i vrhunac cjelokupnog kršćanskog naučavanja i svih kršćanskih tajna.

Ako su duhovi današnjice osjetljiviji na konkretne i historijske vrednote, kako smo gore spomenuli, mjesto da se čudimo, poštujemo to raspoloženje. Nemojmo u poučavanju ići protiv njega; radije potražimo kako je ono oživotvoreno u židovsko-kršćanskoj Objavi.

2) Još više. Ako je istinito da Božja Providnost na osobit način upravlja Crkvom, kao što je upravljala Izraelskim narodom u St. Zavjetu, smatramo opravdanim reći da upravo ovo raspoloženje duhova današnjice — koliko je u sebi opravdano — ne samo nije neovisno od te brige Providnosti nego da je radije plod ili učinak te osobite Božje Providnosti. Sv. O. Papa Pijo XII to tvrdi u enciklici *DIVINO AFFLANTE SPIRITU*. On potsjeća na izvanredan napredak kritičke i historijske metode u posljednjih pedesetak godina, ali opaza također da »to nije udijeljeno našem vremenu bez osobite naklonosti Božje Providnosti«. Zar pretjerujemo ako ustvrdimo da je ta briga Providnosti bila usmjerena na to da pastirima kršćanskog naroda omogućiti da se posluže metodama mišljenja i poučavanja koje mogu najbolje poslužiti u naročitim potrebama ovog Božjeg naroda, u ovo naše doba?

3) Doista, tko ne uviđa kako povijest Božjeg naroda — Izraela u St. Zavjetu i Crkve u N. Zavjetu — može udovoljiti duhovnim potrebama današnjice upravo s gledišta navedenih karakteristika našeg vremena?

a) Rekli smo da je svojstveno duhovima današnjice da promatraju probleme ljudskog života funkcionalno, u vezi suživljavanja sa skupinama kojima pripadaju, osobito u vezi s poviješću istih skupina. Ima li starije i uzvišenije skupine ili zajednice negoli je Božji narod, od Abrahama do naših dana? Sveti Oci su to dobro znali. Oni su ponajčešće postupali kako su postupali i Apostoli. Promatrali su svaku kršćansku istinu s tri historijska gledišta: s gledišta pripreme u St. Zavjetu — s gledišta očitovanja i punine u životu i otajstvu Isusa Krista — i konačno, s gledišta neprekidnog i postepenog prenošenja te istine u Crkvi (usporedi kanon Sv. Vinka Lerinškog). Tako su njihovi vjernici uvijek živo osjećali da pripadaju izabranoj zajednici Božjeg naroda te da se jednim dijelom svoga vjerovanja i svojih obreda uklapaju u slavnu prošlost Crkve i Izraela. To se može jasno vidjeti u ikonografiji katakomba i Bizantinskog Istoka kao i u srednjem stoljeću sve do kasnije renesanse (usporedi sadržaj nedostižive Mikelandelove Sikstinske Kapele). Kroz ovo vrijeme nadvremenske dogme su se predočivale pomoću historijskih tema Starog i Novog Zavjeta. Ni liturgiju nije moguće shvatiti ako je istrgnemo iz radius-a ove Svete Povijesti izabranog Božjeg Naroda. Jedno nije izvjesno: da li današnja naša metoda poučavanja u vjerskim dogmama tako sprema vjernike da oni doista crpe koristi iz ove riznice duhovnog blaga.

b) Recimo i ovo. Ta povijest Božjeg naroda ima tu neusporedivu prednost pred duhovima današnjice što ih dovodi u vezu s konkretnim vjerskim primjerima ili uzorima, a oni su u ovom pitanju od neprocjenive važnosti. Eno nam primjera velikih patrijarha i proroka Staroga Zavjeta — Apostola i učenika Novog Zavjeta — velikih svetaca u povijesti Crkve. Svjedočanstvo ovih velikih Božjih svjedoka može pokrenuti duhove današnjice i uvesti ih u carstvo vječnih i nadhistorijskih istina za koje su ti svjedoci posvjedočili. Zato je potrebno da pastiri duša to svjedočanstvo dobro shvate i dobro drugima protumače.

c) Zar to nije cilj koji moramo postići? Bilo da upotrebljavamo više razumsku i dokaznu metodu, bilo da iznosimo svetu povijest Božjega naroda, u kojoj odskaču nenatkriljivi svjedoci i blistaju riječi Božjih objavljenja — uvijek se radi o tome da ljudima, dušama priopćimo vječne istine kršćanskog životnog poziva. Eto što je upravo karakteristično i vlastito povijesti Božjega naroda kako ga ovdje zamišljamo. Ta povijest u svojoj strukturi nosi ta Božja objavljenja i osvaja svakoga tko se posveti njenom izučavanju. Ne smije se u toj povijesti ostati na iznošenju samih materijalnih činjenica. Te činjenice traže da se izdignemo iznad njih te da se vinemo do onoga što je vječno.

Iskustvo nas uči da spoznaja kršćanske Objave stečena tim putem počiva na čvrstim temeljima, naime na činjenicama — i zbog toga ta spoznaja posjeduje anologetsku solidnost; ali ta spoznaja kao da se neprestano obnavlja, što treba zahvaliti neiscrpivom bogatstvu nadahnutih knjiga, Predaji Crkve i primjerima svetaca na koje se naslanja — i to joj daje oznaku teološke dubine. Marksistička dijalektika temelji se na materijalističkoj filozofiji i sa svoje strane pruža podršku toj filozofiji. Budimo uvjereni da povijest Božjega naroda može nastupiti kao odlučnija dijalektika, ali uz uvjet da je shvatimo na gore naznačen način, jer tako shvaćena otkriva nam duhovnu stranu čovjeka i predočuje nam Božja objavljenja. Bez sumnje

ima ih koji su više puta iskusili apologetsku efikasnost takva prikazivanja naše kršćanske nauke.

Nije teško shvatiti da tako prikazivanje kršćanske nauke može igrati odlučniju ulogu kao u duhovnom životu klera tako i u duhovnom životu vjernika. I kler i vjernici mogu sebe naći u Predaji koju tako očito Bog vodi. U tom otkrivenju mogu crpsti neizrecivo povjerenje i u sadašnju efikasnost i prisutnost Božje Providnosti. Njihov apostolat naći će u tom uvjerenju veću snagu i čvršće jamstvo u snazi onih riječi: »Evo ja sam s Vama do svršetka svijeta«.

4. PRAKTIČNA UPUTSTVA

Bilo bi potrebno isticati pojedine predmete ili pojedine skupine predmeta u nastavnom planu teološke formacije klera upravo u svjetlu ovoga što je rečeno.

A — Biblijski predmeti

Enciklika *DIVINO AFFLANTE SPIRITU* iznijela je s ovog gledišta direktive koje možemo nazvati doista providencijalnim. Poželjno je da uslijede i rezultati. U tu svrhu treba poduzeti mjere da se daje jači naglasak poučavanju Sv. Pisma u sjemenišnim i u visokim katoličkim školama. Nerijetko se desi da se u sjemenišnim školama ti predmeti smatraju od drugorazredne važnosti. Često susretamo i svećenike u pastoralnoj službi i priznaju nam da su im nepoznate mnoge knjige Staroga i Novoga Zavjeta.

Pa i to poučavanje mora biti prilagođeno životnom zahtjevu slušača. Nikako nije prikladno zadovoljiti se kritičkom analizom nekih tekstova ili nekih knjiga Sv. Pisma. Potrebno je izdignuti se iznad te analize i prikazati glavne puteve u povijesti Izraela i u razvoju Objave. Ako pojedinci među klerom i ne osjećaju zanimanja niti uviđaju važnost tih detaljnih analiza to proizlazi iz toga što im se ne prikazuju sintetički pogledi na to gradivo.

Potrebno je s dubokom obnoviti ono što su stari nazivali »Sveta Povijest« to kod klera i kod vjernika. Još više: potrebno je obnoviti i sam pojam o Svetoj Povijesti. U prvom redu treba izbjegavati nesumljivo glavnu pogrešku, a to je: ako se samo materijalno iznosi sadržaj pojedinih epizoda i anegdota iz nadahnutih knjiga. Taj bi postupak griješio i s gledišta književne vrste tih knjiga. One, naime, idu za tim da nam poviše tih epizoda i anegdota iznesu religiozne i nadpovijesne istine; gradivo svetih knjiga i namisli Božje Providnosti samo služi kao podloga i razjašnjenje tih istina. — Ali taj bi postupak značio pogrešku i s gledišta efikasnosti takva poučavanja na duhove današnjice, jer kritički duh današnjice sklon je ubrojiti i legende sve ono što se iznosi bez jasna historijska temelja i bez duhovne i doktrinalne dubine.

Poželjno je, dakle, da u sjemenišnim i u visokim katoličkim školama u nastavnom planu ne bude samo analitička egzegeza nego još više da zauzme svoje mjesto među nastavnim predmetima doista religiozna i, donekle, teološka povijest izraelskog naroda i Objave Božje u Starom Zavjetu.

B — Crkvena povijest i srodni predmeti

U skladu s tim načelima potrebno je dati veću važnost kursu Crkvene Povijesti i srodnih predmeta (povijesti dogmi, povijesti duhovnosti, crkvenih institucija itd.). Svaki narod je ponosan na svoju prošlost. Poglavar i vođe naroda moraju poznavati povijest svoga naroda. Kao da kršćani nemaju dovoljno svijesti da pripadaju Crkvi, koja ih povijesno povezuje i s Isusom Kristom i sa slavnom prošlošću izraelskog naroda. Niti će kler shvatiti ni uzljubiti Crkvu u njenoj naravi i u njenim institucijama niti će uspjeti da vjernici shvate i uzljube tu Crkvu i njene institucije — ako im ne bude dovoljno poznat njihov razvoj kroz stoljeća kako je Bog njime upravljao.

Ne niječimo da ostaje pogibelj i za profesore i za studente da se zauzstavu na površini činjenica i na detaljnoj analizi. Poželjno je da profesori u svojim predavanjima postepeno predočuju općenito i dublje karakteristike pojedinih perioda kršćanske prošlosti: apostolske, patrističke, srednovjekovne, moderne periode. To će pomoći budućim pastirima da uoče kako suvremena Crkva uvijek ide naprijed i kako se razvija, ali u povezanosti s prošlošću i pod vodstvom Duha Svetoga koji je u njoj. U isto vrijeme to će u njima pobuditi ugodan osjećaj; osjetiti će kako se oni i njihovi vjernici ucijeppljuju u taj razvoj i u taj napredak, da tako budu sposobni dati svome vremenu ono što to vrijeme od Crkve doista i očekuje.

Rekli smo da su duhovi današnjice osjetljivi na povijesni razvoj. Ako je to istina — svatko može zaključiti kako će Crkva osvojiti te duhove, jer će uvidjeti da je Crkva uvijek prisutna raznim etapama toga razvoja i da mu uvijek utiskuje religiozni karakter i religioznu vrijednost.

C — Izmjene misli između profesora

Nadodajemo još ovo. Izgleda opravdano i poželjno, kako u ovom tako i u drugim pitanjima, da profesori sjemenišnih i Visokih Katoličkih škola upriliče sastanke na kojima će iznijeti rezultate svoga iskustva i svojih metoda, te — s dužnim poštovanjem — predložiti Sv. Kongregaciji za sjemeništa i Visoke škole mjere koje bi bilo potrebno poduzeti, da se poboljša metoda rada u poučavanju Crkvene nauke.*

* Opaska uredništva: Prijedlog, sadržan u ovom članku, sastavljen je u suradnji J. M. J. Congar-a, profesora apologetike i H. M. Fereta, profesora Crkvene povijesti. Prijedlog je upućen raznim stručnjacima na uvid. Bez sumnje to je plan dalekosežnih razmjera. Sa psihološkog gledišta najdublje je fundiran. Glavno bi bilo da ne ostane mrtvo slovo. U mnogim je katoličkim školama plan proveden u djelo.